

Pospíšil, Ivo

Kyjevská teorie literatury a "filologický seminář"

Opera Slavica. 2015, vol. 25, iss. 3, pp. 55-56

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/134607>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

RECENZE

Kyjevská teorie literatury a „filologický seminář“

Мова та історія. Збірник наукових праць, випуск 259, випуск на пошану доктора філологічних наук, професора Михайла Кузьмовича Наєнка. Київ 2013.

S v roce 2013 vychází v první polovině roku 2015 jeden ze svazků série, na jejímž vydání se podílelo několik vědeckých institucí: Ukrajinská akademie věd, Rada mladých vědců, Ukrajinská akademie architektury, Evropská akademie věd, umění a literatury se sídlem ve Francii, Bulharská akademie věd a umění a dokonce Brazílská literární akademie. To ukazuje na poměrnou vzácnou širokou sounáležitost. Svazek je věnován jako festschrift prof. Mychajlu Najenkovi, jenž je i u nás znám jako v podstatě klíčový historik a teoretik literatury obecně a ukrajinské zvláště, častý účastník literárněvědných konferencí na Slovensku i v Brně. On sám také do sborníku přispěl důležitými statěmi z dějin oboru teorie literatury na Kyjevské univerzitě a o „filologickém semináři“, v jehož rámci V. M. Peretce, literární vědec, k němuž se hlásí Ukrajinci i Rusové, utvářel tento obor.

V úvodní studii M. Najenko ukazuje na klíčovost teorie literatury a její formování v Kyjevě v poměrně těžkých dobách. Jde skutečně hluboko do minulosti, tj. do poloviny 19. století, kdy univerzita byla v podstatě ruská nebo ruskojazyčná, a jmenuje významné badatele oněch vzdálených časů, mj. A. Metlynského, O. Kotljarevského, M. Zerova, ve 20. století samozřejmě I. Ohijenka, L. Bileckého, D. Čyževského a samotného V. Peretce. Čyževskému, který potom postupně prošel meziválečným Československem, Slovenským štátem, Německem, USA a jenž svou dráhu ukončil v Heidelbergu, napsal Najenko podstatné studie. Z novější doby jmenuje mimo jiné A. Tkačenka, literárního kritika a teoretika a řadu dalších. V druhé studii se Najenko věnuje analýze „filologického semináře“ V. Peretce, jenž se ve 30. letech 20. století stal bohužel objektem represí sovětských politických orgánů, kdy byly vůdčí osobnosti uvězněny – v rámci

tzv. rozstříleného obrození byli pronásledováni, vězněni, deportováni nebo popravení ukrajinští intelektuálové, kteří sami bolševickou revoluci zpočátku podporovali v naději na spravedlivější národnostní politiku – byli obviněni většinou z formalismu a nacionalismu. Najenko ukazuje, jaké významné stopy Peretcův „filologický seminář“ zanechal ve vývoji kyjevské univerzitní teorie literatury. Klíčem k tomu je sám název ukazující na sepětí jazyka a písemnictví.

Autor těchto rádků přispěl poměrně rozsáhlou statí o teorii literárních dějin; další příspěvky se týkaly již konkrétních, specifických témat. Olha Osadča pojednala o konstruování individuality fantastické literární postavy. Halyna Najenková analyzovala staroruský naukový text, Dmytro Pereverzev se zabýval staroruským aspektem reprezentativnosti ukrajinských kořenů v jiných jazycích, Nazarij Nazarov píše o nostratickém optativu, zejména na sumerském materiálu, Jurij Mosenkis rozebírá migraci z indoevropské pravlasti v prostoru a čase. Snad právě zde třeba dodat, že podobně koncipoval svou slavnou knížku český filozof Milan Machovec (*Indoevropané v pravlasti aneb Život našich předků podle porovnání jednotlivých jazyků*. Akropolis, Praha 2000).

Drobný svazek má dvojitý ráz: jednak je prezentován historiograficky a literárněteoreticky, jednak svým způsobem představuje badatelský vzorek, jenž navazuje na tradici Peretcova „filologického semináře“, tj. důsledně vychází z jazyka a ze sepětí jazyka a literatury, což se dnes – právě ve sféře jazykovědné a literárněvědné teorie – vidí jen zřídka. Bylo by jistě možné tematiku rozšířit nebo poukázat na širší souvislosti analyzovaných okruhů, např. na metodologický kontext Peretcových výzkumů, na kontinuitu kulturně historické školy, na svazky Kyjeva s charkovskými literárními a literárněvědnými školami apod., jistě také začlenit tyto snahy do evropského rámce. To mohou ostatně řešit další svazky této již tradiční, zavedené série.

Ivo Pospíšil

Ruská umelecká kultura v 20. století

Európske dejiny sprevádzajú odlišnosti ako následok a dôsledok zásadných spoločenských a politických zmien aj v minulom storočí. Pritom si európske národné spoločenstvá uchovávajú priestorovú aj kultúrnu blízkosť prostredníctvom areálových až medziliterárnych kontaktov, ktoré sprevádza tradícia národných zvykov a jazykov, kultúry a umenia, a tak sú napriek okolnostiam a odlišnostiam zomknuté nielen priestorom a udalosťami, ale najmä vzájomnými vzťahmi. Najskôr preto každý pohyb v európskej národnej a kultúrnej štruktúre si žiada svoje vysvetlenie, zdôvodnenie a naznačenie príčin aj následkov, ktoré